

Způsobilost k právům (právní subjektivita) a způsobilost k právním úkonům

JUDr. Dana Kořínková

Potřeby nezpůsobilého člověka

Právní úprava sleduje zajištění práv a zájmů
„nezpůsobilého“ člověka:

- pomoc/zastoupení při realizaci právních úkonů
- ochrana majetku, aj. zájmů, pokud člověk není schopen je sám kontrolovat - ochrana před nevýhodnými úkony

autor

Dopad právní úpravy způsobilosti k právním úkonům a opatrovnictví do oblasti sociálních služeb

- porozumění právnímu statusu uživatele sociální služby, v čem je omezen, v čem nikoli - pro uzavření smlouvy o poskytování soc. služby
- znalost práv a povinností opatrovníka
- pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů (základní činnost při poskytování řady sociálních služeb) – znalost OSŘ

autor

Sociální začlenění lidí s postižením podle zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách

definice a cíl sociálních služeb:

- poskytnout osobám podporu, aby mohli žít normálním životem (sociální začlenění, předcházení soc. vyloučení)

znakem sociálního začlenění a běžného života:

- realizace všech práv uživatelů v té míře, v jaké to umožňují jejich schopnosti

Forma poskytování soc. služby (pobytové služby) *nemůže ještě zhoršit kvalitu života* osoby s postižením (izolace, omezení LP)

autor

Právní předpisy a dokumenty k právní způsobilosti v ČR

Závazné

- Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením (2006, ČR podepsala 2007, ratif. 2009, publ. č.10/2010 Sb.m.s)
- Listina základních práv a svobod
- zákony ČR (OZ)

Koncepční

- Doporučení Výboru ministrů R (99) 4 členským státům ohledně právní ochrany dospělých lidí s omezenou způsobilostí k právním úkonům v rámci Rady Evropy

autor

Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením

- Čl. 12 Rovnost před zákonem
 - Osoby se ZP mají, na rovnoprávném základě s ostatními, právní způsobilost ve všech oblastech života;
 - Státy lidem se ZP zajistí přístup k asistenci, kterou mohou pro uplatnění této právní způsobilosti potřebovat.

Doporučení č. R (99)4 ohledně pravidel zákonné ochrany nezpůsobilých osob

*(Recommendation No. R (99) 4 ON PRINCIPLES CONCERNING
THE LEGAL PROTECTION OF INCAPABLE ADULTS)*

Rada Evropy
Výbor ministrů

Část II – Řídící pravidla Pravidlo č. 1 a 2

1. Respektování lidských práv

„Základním pravidlem, ze kterého vychází všechna ostatní, je **respektovat důstojnost** každé osoby. Zákony, řízení a praxe, k ochraně nezpůsobilých dospělých, mají být založeny na respektování jejich lidských práv a základních svobod. Musí zohledňovat veškeré příslušné mezinárodní právní nástroje.“

2. Flexibilita v právní reakci

Opatření k ochraně mají umožňovat vhodnou reakci pro různé situace a stupně nezpůsobilosti, být jednoduchá a nenákladná, dostupná v naléhavých případech

autor

Pravidlo č. 3 a 5

3. Maximální zachování způsobilosti

- Ochranné opatření by nemělo automaticky zbavit člověka volebního práva, práva pořídit závěť, dát nebo odmítnout souhlas v oblasti zdravotních zákroků.
- Má být umožněno účastnit se každodenních právních úkonů.

5. Nezbytnost a subsidiarita opatření k ochraně

- Žádné ochranné opatření nemá být zavedeno, není-li to nezbytné; Mají se v brát úvahu zvláštní okolnosti a potřeby dotčené osoby.
- Při rozhodování o nezbytnosti se **mají brát v potaz všechna méně formální opatření a asistence, které je možné využít. (!)**

autor

Pravidlo č. 6 a 8

6. Proporcionalita

- Opatření k ochraně mají zasahovat do způsobilosti k právním úkonům a do práv a svobod co nejméně a jen do té míry, která je v souladu s dosažením cíle takového zásahu.

8. Nadřazenost zájmů a prospěchu zainteresované osoby

- Při zavádění opatření se vychází především ze zájmů a prospěchu osoby
- (např. majetek osoby je spravován a používán k jejímu užítku; výběr všech asistentů a zástupců)

autor

Pravidlo č. 9 a 10

9. Respektování přání a pocitů zainteresované osoby

- ověřování, zohledňování, respektování přání a pocitů dotčené osoby (při zavádění opatření, výběru asistenta či zástupce, při činnosti zást. – poskytuje osobě informace, aby mohla vyjádřit svůj názor)

10. Konzultace

- Při zavádění opatření se má konzultovat s těmi, kteří mají blízký zájem na prospěchu osoby (zástupci, rodina, jiné osoby)

Nezbytnost existence institutu zbavení způsobilosti k právním úkonům (diskuze)

- Jaké následky má zbavení/omezení způsobilosti k právním úkonům v praktickém životě?
- Je zbavení/omezení způsobilosti ku prospěchu člověka nebo spíš ku prospěchu okolí?
- V jakých případech má zbavení způsobilosti skutečně smysl (je ku prospěchu člověka)?
- Může člověk zbavený způsobilosti k právním úkonům důstojně žít ve společnosti?
- Za jakých podmínek může žít člověk s mentálním postižením bez zbavení/omezení způsobilosti k právním úkonům?

autor

Způsobilost k právům a právním úkonům v dalších zákonech v ČR

- Způsobilost k právním úkonům podle **zákoníku práce** (zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce), 15 let, povinná školní docházka
- **Sociální služby**: uzavírání smlouvy podle § 91 odst. 6 zákona o sociálních službách
- **Zdravotnictví**: informovaný souhlas s hospitalizací a s léčbou (Úmluva o lidských právech a biomedicině, zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, §23 a §24;)

autor

Principy ochrany a minimálního zásahu do ústavního práva osoby

Omezení způsobilosti k právním úkonům je **zásahem do nedotknutelnosti osoby** (zaručena v čl. 7 L PS)

- provádí se v minimální nutné míře, na základě zákona, rozsudkem a
- v zájmu ochrany osoby

autor

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, upravuje:

- Způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti (**právní subjektivita**, § 7 OZ)

Vzniká narozením, zaniká smrtí. Tuto způsobilost má i počaté dítě, narodí-li se živé. **Nemůže být omezena.**

- Způsobilost fyzické osoby vlastními právními úkony **nabývat práv** a brát na sebe povinnosti (**způsobilost k právním úkonům**, §8 a §9 OZ)

Vzniká v plném rozsahu zletilostí (18 let). Nezletilí mají způsobilost k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku. **Může být rozhodnutím soudu omezena.**

- **Omezení způsobilosti k právním úkonům a její vrácení** (§ 10 OZ)

autor

Způsobilost mít práva (právní subjektivita)

= schopnost mít práva nebo povinnosti

- **i člověk zbavený způsobilosti k právním úkonům je způsobilý mít práva, nelze nikoho zbavit právní subjektivity**
- **čl. 5 LPS** : „ Každý je způsobilý mít práva.“
- **čl. 11 LPS**: „Každý má právo vlastnit majetek.“
- **Se svým majetkem může fakticky nakládat**, užívat jej, spotřebovat, zničit. (Majetek může osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům nabýt např. dědictvím, dávkou sociální péče, mzdou za svou práci)
- **Čl. 26 LPS**: „Každý má právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací.“
- **Má nárok na mzdu za svoji práci**

autor

Právní úkon a způsobilost k právním úkonům

Základní pojem: právní úkon

= projev vůle, kterým fyzická osoba zakládá, mění nebo ruší svá práva nebo povinnosti.

- **písemný**

- **ústní - výslovný** (vyjádřený slovně, nákup v obchodě)

- **nevýslovný** (např. přikývnutím, nebo jen strpením něčeho, nákup v samoobsluze)

Způsobilost k právním úkonům

= schopnost fyzické osoby vlastním jednáním svá práva nebo povinnosti zakládat

autor

Důvody pro omezení a zbavení způsobilosti k právním úkonům

- Soud **omezí** způsobilost k právním úkonům, jestliže osoba trpí duševní poruchou (duševní onemocnění, mentální retardace), která není jen přechodná, a jestliže v důsledku této duševní poruchy je osoba schopna činit **jen některé právní úkony**.
- Jestliže fyzická osoba trpí duševní poruchou, v jejímž důsledku **není vůbec schopna činit právní úkony**, soud ji způsobilosti k právním úkonům zcela **zbaví**.

autor

Důsledky omezení a zbavení způsobilosti k právním úkonům

- **Osoba zbavená způsobilosti nemůže činit ani právní úkony zanedbatelného významu, v běžných záležitostech** (nakupovat drobné věci, jet autobusem, využívat služby)
- **Právní úkony, které by učinila osoba, která k nim nebyla způsobilá, by byly absolutně neplatné**

autor

Konkrétní právní důsledky

- **Právo volit**
 - překážkou výkonu volebního práva je zbavení způsobilosti k právním úkonům (§ 2 písm. b) zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky.
- **Občanský průkaz**
 - je povinen mít i občan, jehož způsobilost k právním úkonům byla rozhodnutím soudu omezena,
 - občan zbavený způsobilosti může mít občanský průkaz jen v případě, že o jeho vydání požádá opatrovník

autor

Další právní důsledky

- **Právo uzavřít manželství**

- „Manželství nemůže uzavřít osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům.“ (§ 14 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině)
- „Osoba, jejíž způsobilost k právním úkonům je omezena, může uzavřít manželství jen s povolením soudu.“ (§ 14 odst. 2 ZR)

- **Výkon rodičovských práv**

- „Jestliže jeden z rodičů nemá způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, náleží rodičovská zodpovědnost druhému rodiči.“ (§ 34 odst. 2 ZR)
- vyživovací povinnost mají rodiče i bez rodičovské zodpovědnosti

autor

Neplatnost právního úkonu

- **Podmínky platnosti:**

- Právní úkon musí být učiněn **svobodně, vážně, určitě a srozumitelně**
- předmětem je **plnění možné** (§ 37)
- **způsobilost k právním úkonům** (§ 38)
- osoba **nejedná v duševní poruše**, která by ji činila k tomuto právnímu úkonu neschopnou
- Neplatný je právní úkon, který svým **obsahem nebo účelem odporuje zákonu** nebo jej **obchází** anebo se **příčí dobrým mravům** (§ 39)

autor

Písemný právní úkon těch, kteří nemohou číst a psát

(Písemný právní úkon = písemnost + podpis)

- úřední zápis (notářský zápis)
- úřední zápis se nevyžaduje:
 - má-li ten, kdo nemůže číst nebo psát, **schopnost seznámit se** s obsahem právního úkonu s pomocí
 - přístrojů nebo speciálních pomůcek
 - nebo prostřednictvím jiné osoby, kterou si zvolí, a
 - je schopný vlastnoručně listinu **podepsat**.
- Podpis = příjmení, pseudonym, nemusí být čitelný x naše právo nezná znamení ruky

Souhlas s léčbou

(viz JUDr. Ondřej Dostál, Ph.D., LL.M., Život do svých rukou, QUIP, 2007)

- (Článek 5) - **Jakýkoli zákrok** v oblasti péče o zdraví je možno provést **pouze za podmínky, že k němu dotčená osoba poskytla** svobodný a informovaný **souhlas**.
- Vysvětlující zpráva („Explanatory report“)
 - „Informace musí být dostatečně jasné a vhodně formulované pro osobu, která má zákrok podstoupit. Pacient se musí prostřednictvím výrazů, kterým je schopen porozumět, dostat do situace, kdy je schopen zvážit nutnost a účelnost zamýšleného zákroku a metody zákroku v porovnání s riziky a také s nepohodlím či bolestí, které mu zákrok způsobí.“

Ochrana osob neschopných dát souhlas

- (Článek 6) -

- Jestliže **nezletilá osoba** není podle zákona způsobilá k udělení souhlasu se zákrokem, nemůže být zákrok proveden bez svolení jejího zákonného zástupce. **Názor nezletilé osoby bude zohledněn** jako faktor, jehož závaznost narůstá úměrně s věkem a stupněm vyspělosti.
- Pokud **dospělá osoba** není schopna dát souhlas se zákrokem z důvodu duševního postižení, lze zákrok provést pouze se souhlasem jejího zákonného zástupce. Dle možnosti se **dotčená osoba zúčastní udělení zástupného souhlasu**.
- Zákonný zástupce obdrží na základě stejných podmínek informace uvedené v článku 5.
- Zástupný souhlas lze kdykoliv odvolat, je-li to v nejlepším zájmu dotčené osoby.

Doporučení Rady Evropy – Pravidlo č. 22

22. Pokud **je dospělá osoba navzdory opatření k ochraně** ve skutečnosti **schopna udělit** svobodný a **informovaný souhlas** s určitým zásahem v oblasti zdraví, **může být tento zásah proveden pouze s jejím souhlasem**.

Pokud dospělá **osoba** ve skutečnosti **není schopna udělit** svobodný a **informovaný souhlas** s určitým zásahem, tento **zásah může být přesto proveden** za předpokladu, že:

- zásah je pro tuto osobu **přímo prospěšný** a
- byl **schválen jejím zástupcem**

Odepření souhlasu s léčbou zákonným zástupcem

- Zák. o péči o zdraví lidu, § 23 (3):

Lékař je oprávněn sám rozhodnout o léčebném výkonu

- Je-li to nezbytné k záchraně života nebo zdraví nezpůsobilé osoby
- Rodiče nebo zákonný zástupce odmítají dát souhlas

Léčba bez souhlasu:

- Nelze získat souhlas (autonehoda)
- Hrozí závažná újma na zdraví
- Zákrok směřuje k přímému prospěchu zdraví pacienta
- Zákrok je neodkladný

Nedobrovolná léčba duševní poruchy

- Článek 7 - Ochrana osob s duševní poruchou

Osoba s **vážnou duševní poruchou** může být podrobena zákroku bez svého souhlasu jen, je-li **zákrok zaměřen na léčbu její duševní poruchy**, pouze v případě, že by **bez takovéto léčby** se vší pravděpodobností došlo k **závažnému poškození jejího zdraví**.

- Zákonná úprava: zák. 20/1966 Sb. o péči o zdraví lidu

§ 23 (4) Bez souhlasu nemocného je možné provádět vyšetřovací a léčebné výkony, a je-li to podle povahy onemocnění třeba, převzít nemocného i do ústavní péče, jestliže

- osoba **jevící známky duševní choroby** nebo intoxikace **ohrožuje sebe nebo své okolí**,
- jde o infekční choroby.

Alternativy pro právní ochranu lidí s duševní poruchou v ČR

- Problémem soudního omezení způsobilosti je rigidita (zdravotní stav a tím i faktická ne/způsobilost se může v čase měnit)
- V ČR není dostatečná úprava ani právní praxe ohledně alternativ k omezování způsobilosti
- Zahraničí úpravy: zvláštní plná moc, smlouva o poskytování služeb, svěření majetku...
- Některé instituty jsou použitelné i u nás.

autor

CO JE A CO NENÍ PRÁVNÍ ÚKON (diskuze)

- nákup oblečení
- nákup cigaret a občerstvení
- nastoupení (odmítnutí) léčby v nemocnici
- uzavření sňatku
- založení rodiny
- odeslání dopisu
- návštěva přítele (rodiny)
- telefonování
- vycházka mimo zařízení sociálních služeb
- prodej nemovitosti
- užívání nemovitosti
- volba kulturního programu
- volba místa výletu

autor

Řízení o způsobilosti k právním úkonům

Doporučení - Pravidlo č. 11, 12 a 13

11. Osoba má být neprodleně informována pro ni srozumitelným jazykem nebo prostředky o zahájení řízení, které může mít vliv na její právní způsobilost.
12. Mají existovat adekvátní postupy pro vyšetření a zhodnocení osobních schopností dospělé osoby.
13. Osoba má být osobně vyslyšena.

autor

Pravidlo č. 14 a 16

14. Trvání, přezkum, odvolání: Ochranné opatření by mělo být, kdekoli je to možné, dočasné povahy, pravidelně přezkoumáno, zejm. změnil-li se okolnosti, příp. ukončeno.
15. Adekvátní kontrola: Má existovat adekvátní kontrola fungování opatření a činnosti zástupců.

Přiměřenost omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům v rozsudku

- Zbavení způsobilosti – **často nepřiměřený zásah do práv** (nejsou doceněny základní potřeby těchto lidí, dopady na jejich život)
- **Mnoho lidí** v ústavech bylo **zbaveno** způsobilosti k právním úkonům, **přestože pracují** v pracovně-právním vztahu a **jsou schopni si obstarat** samostatně své **běžné záležitosti** (nakládat v omezeném rozsahu se svými prostředky, koupit si občerstvení, cestovat veřejnou dopravou, jít do kina).
- **Nemožnost jisté samostatnosti v soukromém životě je pro člověka silně demotivující**
- Poskytnutí maximálně možné míry samostatnosti osobám s mentálním postižením je pro ně výrazným socializačním a motivačním impulsem

autor

Stanovisko nejvyššího soudu ČR

Cpj.160/76, uveřejněné pod č.3/1979 sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek

- „Soudy by proto měly ve výrocích určujících rozsah omezení vyslovovat, že občan není způsobilý nakládat majetkem, jehož cena přesahuje určitou, ve výroku rozsudku uvedenou, částku. Při formulaci výroku rozsudku určujícího rozsah omezení způsobilosti k právním úkonům je třeba mít na zřeteli, že jde o opatření, které má chránit a nikoli poškozovat nebo ohrožovat zájmy občana. Není-li to nutné, nemá mu proto být výrokem rozsudku zabráněno v tom, aby si mohl obstarat běžné záležitosti, např. platit úhradu za užívání bytu, poplatek za plyn, elektřinu, používat hromadných dopravních prostředků a platit jízdné, kupovat věci běžné osobní potřeby (jako např. běžné ošacení, obutí, čisticí prostředky), objednat si běžnou opravu nebo běžnou úpravu věcí apod.“

autor

Vrácení způsobilosti k právním úkonům

- Soud zbavení nebo omezení způsobilosti změní nebo zruší, změní-li se nebo odpadnou důvody, které k nim vedly.
- K rozvoji duševních schopností, dovedností a soběstačnosti u lidí s MP dochází i v dospělosti.
- Je třeba pozorně sledovat, jestli rozsudkem stanovené omezení není již nepřiměřené, nebo v rozporu se skutečnými schopnostmi osoby a tudíž i protiprávní a protiústavní.
- Místně příslušný k řízení o vrácení způsobilosti k právním úkonům je soud, v jehož obvodu má vyšetřovaný bydliště

autor

Zahájení řízení z podnětu osoby omezené nebo zbavené způsobilosti k právním úkonům

- Podat návrh na vrácení způsobilosti může u soudu i ten, kdo byl zbaven způsobilosti k právním úkonům, přestože v jiných věcech by neměl procesní způsobilost
- Jestliže již takový návrh v minulosti podal, soud jej zamítl a zastává názor, že nelze očekávat zlepšení jeho stavu, může soud rozhodnout, že mu nepřísluší právo podat znovu návrh na zahájení řízení, nejvýše však po dobu jednoho roku. (§ 186 občanského soudního řádu)

autor

Opatrovník pro řízení před soudem

- Osoba, o jejíž způsobilosti k právním úkonům se jedná (v zákoně se označuje pojmem vyšetřovaný) je oprávněna **dát se jako účastník v řízení zastupovat zástupcem**, kterého si sama zvolí.
- Nezvolí-li si vyšetřovaný sám svého zástupce, **ustanoví mu předseda senátu** zástupcem pro řízení blízkou osobu, pokud nelze, ustanoví soud opatrovníkem advokáta.
- O tomto a dalších procesních právech a povinnostech **musí být vyšetřovaný soudem poučen**.

autor

Zahájení řízení z podnětu dalších osob

- Obecná zákonná úprava (§ 94 odst. 1 a 2 občanského soudního řádu) návrh na zahájení řízení může podat kdokoli nebo jej zahájí soud i bez návrhu.
 - **poskytovatel soc. služby** (to poskytuje ústavu významnou možnost zlepšit právní postavení svých klientů)
 - **opatrovník**
- Speciální ustanovení zákona (§ 186 odst. 1 občanského soudního řádu):
 - **zdravotnické zařízení**
 - **státní orgán**

autor

Zahájení řízení z podnětu soudu

- Soud může zahájit řízení o vrácení způsobilosti k právním úkonům z vlastního podnětu – vydá usnesení o zahájení řízení – doručí jej účastníkům do vlastních rukou, vždy i vyšetřovanému
- Soud zahájí řízení
 - na základě vlastních informací
 - na základě informací někoho, kdo je s vyšetřovaným v kontaktu (např. příbuzní, známí, sousedé, ústav)
- **Účastníkem je vždy osoba, o jejíž způsobilost se jedná**

autor

Účastník řízení a jeho práva

V řízení, které může být zahájeno soudem i bez návrhu (nesporná řízení) jsou účastníky :

- **navrhovatel**
- **a ti, o jejichž právech a povinnostech má být jednáno**

Účastník řízení má právo:

- **účastnit se celého řízení** před soudem,
- **navrhovat důkazy** – (výsledky svědků, zprávy a vyjádření fyz. a práv. osob, znalecké a další odborné posudky apod.),
- **vyjadřovat se** k návrhům na důkazy i k provedeným důkazům.

autor

Dokazování

Soud vydá rozhodnutí na základě úplného a spolehlivého zjištění skutkového stavu

Za důkaz mohou sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci

Znalecký posudek:

- **O zdravotním stavu** je soud povinen vždy vyslechnout znalce.
- Znalecký posudek je závažným důkazem, nikoli však jediným.
- Soud jej bere v úvahu v souvislosti s ostatními výsledky dokazování, které slouží ke správnému posouzení věci.
- Soud si jej má vyžádat až po vyslechnutí vyšetřovaného, dalších svědků a provedení dalších důkazů.
- Soud se nemůže spokojit jen s konstatováním existence znaleckého posudku, ale znalec má být vždy skutečně vyslechnut.

autor

Způsob stanovení rozsahu omezení způsobilosti k právním úkonům v rozsudku

Soud stanoví v rozsudku rozsah omezení

- **negativně** (co osoba nemůže - např. nemůže samostatně nakládat s majetkem nad 200 Kč, 6.000 Kč, apod.)

Tento způsob je méně omezující, měl by být použit přednostně

- **pozitivně** (co osoba může, obvykle - je schopna nakládat s finanční částkou do určité výše)

Značně omezující, často se téměř rovná zbavení způsobilosti, měl by být použit výjimečně

autor

Nedostatečné nebo nepřiměřené vymezení rozsahu omezení způsobilosti

- **Nedostatečné** (nejednoznačné) **vymezení rozsahu omezení** způsobilosti k právním úkonům v rozsudku soudu - způsobuje nejistotu o tom, ke kterým právním úkonům osoba způsobilá je a ke kterým už není.
- **Nepřiměřené omezení** - soudy mnohdy neuvážlivě omezují občana ve způsobilosti ve větším rozsahu, než odpovídá jeho duševnímu stavu a faktickým možnostem. Někdy dokonce tak, že omezení se ve svých důsledcích prakticky rovná zbavení způsobilosti k právním úkonům.

autor

Náklady řízení I.

- Řízení o způsobilosti k právním úkonům je **osvobozeno od soudních poplatků**.
- Hotové výdaje, které vznikají státu **během řízení platí stát** (znalečné, svědečné, včetně nákladů právního zastoupení).
- **Náklady**, které během řízení vznikly **účastníkům**, platí **každý z nich sám**.

autor

Náklady řízení II.

- Soud může v rozsudku rozhodnout, **lze-li to spravedlivě žádat, že ten, o jehož způsobilost k právním úkonům v řízení šlo, je povinen uhradit náklady řízení státu**.
- Soud musí vycházet především z **majetkových poměrů vyšetřovaného a z okolností případu**.
- **Právní pomoc** ustanoveného **advokáta** by tedy měla zahrnovat i pomoc **při rozhodování o nákladech řízení**.

autor

Opatrovnictví

Doporučení Rady Evropy Pravidlo č. 17

17. Má být zajištěn odpovídající počet **patříčně kvalifikovaných** osob pro **zastupování** nezpůsobilých dospělých osob **a pro asistenci** pro tyto osoby.

Mělo by se zejména uvažovat o **vytvoření nebo podpoře sdružení či jiných orgánů**, které budou mít za úkol **poskytovat výcvik** pro kvalifikované osoby.

Pravidlo č. 18

18. Kontrola pravomocí:

- Všechny pravomoci, ze zákona udělené jakékoli osobě za účelem jednání nebo rozhodování za nezpůsobilou dospělou osobu, byly měly být omezené a jejich výkon podroben kontrole, **aniž by byl potřeba zásah soudního či správního orgánu.**
- **Udělení** veškerých takových **pravomocí by nemělo dospělou osobu zbavovat způsobilosti** k právním úkonům.
- Pravidla 8 - 10 se aplikují i na zastupování (nadřazenost zájmů osoby, zjišťování názoru, vhodnost zástupců).

Pravidlo č. 19 a 20

19. Zákony by měly stanovit:

- které právní úkony jsou natolik osobní povahy, že nemohou být vykonávány zástupcem,
 - zda rozhodnutí zástupce v určitých závažných otázkách by měla podléhat schválení soudu či jiného orgánu.
- ### 20. Zástupci by měli být odpovědní za veškeré ztráty a újmy, které způsobí nezpůsobilým osobám při výkonu funkce.
- Zákony o nezákonném jednání, nedbalosti či špatném zacházení by se měly vztahovat také na zástupce a ostatní osoby zabývající se záležitostmi nezpůsobilých dospělých osob.

Pravidlo č. 21

Odměny a výdaje:

- Zákony by měly řešit **otázky odměn a proplácení výdajů** osob, které jsou určeny jako zástupci či asistenti nezpůsobilých dospělých osob.
- **Je možné rozlišovat** mezi těmi, kteří jsou pro výkon těchto funkcí **odborně způsobilí**, a těmi, jejichž způsobilost je jiné povahy. Rovněž je možné rozlišovat mezi péčí o **osobní záležitosti** nezpůsobilých dospělých osob a **správou finančních a hospodářských záležitostí** těchto osob.

Zákonný zástupce - opatrovník

- **Zákonný zástupce** fyzické osoby, která byla rozhodnutím soudu zbavena způsobilosti k právním úkonům, nebo jejíž způsobilost k právním úkonům byla soudem omezena, je **opatrovník** ustanovený **soudem**.
- Opatrovníkem stanovuje soud přednostně **nejbližší příbuzné** (nevýhodou je častý střet zájmů a míšení rolí)
- Nemůže-li být opatrovníkem ustanoven příbuzný ani jiná osoba, ustanoví soud opatrovníkem **orgán místní správy, popř. jeho zařízení** (§ 27 občanského zákoníku)

autor

Úloha opatrovníka

- Úlohou opatrovníka je **činit** za zastoupeného ty **právní úkony, k nimž zastoupený není** podle rozhodnutí soudu **způsobilý** (§ 26 občanského zákoníku)
- Opatrovník je oprávněn jednat za zastoupeného **jeho jménem, práva a povinnosti vznikají přímo zastoupenému**
- Pokud zákonný zástupce **spravuje majetek** zastoupeného **a nejde o běžnou záležitost** – je **potřeba** k nakládání s majetkem **souhlas soudu** (§ 28 občanského zákoníku)
- Opatrovníkem **nemůže být ustanoven ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného** (§ 22 a § 30 občanského zákoníku)

autor

Co z opatrovnictví přímo nevyplývá

- opatrovnictví nezakládá v žádném případě moc opatrovníka nad zastoupeným v jeho osobním životě
- opatrovník **nemůže jednat za zastoupeného v jiných než právních věcech**, (udělovat nebo neudělovat souhlas k jeho účasti na rekreaci pořádaném poskytovatelem služby, rozhodovat, zda smí kouřit, žít s partnerem, atd.)
- **automatické převzetí odpovědnosti za život, zdraví nebo jednání zastoupeného**

autor

Konflikt zájmů opatrovníka a zastoupeného

- Dojde-li ke střetu zájmů zákonného zástupce se zájmy zastoupeného **v jednotlivém případě**, ustanoví soud zvláštního zástupce (**kolizní opatrovník**)
- V praxi se stává, že opatrovník **opakovaně** odmítá zaplatit rekreaci nebo nakoupit věci (rádio, televizi) pro zastoupeného z jeho finančních prostředků a podle jeho rozumného přání – to **nasvědčuje konfliktu zájmů**
- Opatrovník v tomto případě je trvale v konfliktu zájmů a je třeba podat **návrh na změnu opatrovníka**

autor

Postup při konfliktu zájmů opatrovníka a zastoupeného

- Pokud se někdo domnívá, že dochází ke kolizi zájmů opatrovníka a opatrovance, může dát **podnět soudu k zahájení řízení** ve věci změny opatrovníka
- Soud podnět zváží a pokud shledá důvod, zahájí řízení ve věci
- **Podnět soudu může dát kdokoli**
- **Zahájit řízení** a být jeho účastníkem může ten, kdo je procesně způsobilý

autor

Zastoupení při právních úkonech

- plná moc
- ustanovení opatrovníka usnesením podle § 29 OZ bez omezování způsobilosti
- zastoupení obecním úřadem obce s rozšířenou působností podle § 91 odst. 6 zákona o sociálních službách
- ustanovení opatrovníka na zákl. omezení způsobilosti

autor

Opatrovnictví podle § 29 OZ

- Soud může ustanovit opatrovníka také tomu, jehož pobyt není znám, **jestliže je to třeba k ochraně jeho zájmů** nebo **vyžaduje-li to veřejný zájem**. Za týchž podmínek může soud ustanovit opatrovníka i tehdy, jestliže je to třeba z jiného vážného důvodu.
- komentář k OZ: „jiným vážným důvodem může být duševní porucha nebo závažná tělesná porucha, vč. nedostatečné způs. srozumitelně se vyjadřovat“
- rozsah práv a povinností opatrovníka vymezí soud v opatrovnickém řízení

autor

Quip – Společnost pro změnu

Sídlo: Na Bateriích 57/505, 162 00 Praha 6

Kancelář: Studentská 3, 160 00 Praha 6

Tel./fax: +420 233 322 319

e-mail: info@kvalitavpraxi.cz

www.kvalitavpraxi.cz

autor